

ПОГОРИНСЬКА НАРЕЧЕНА

I

В повітрі було стільки чистоти і росяної свіжості, що хотілося дихати на повні груди. Княжна Гремислава прокинулася раніше від усіх. Вона підбігла до вікна і рвучко відчинила його.

— Господи! Як гарно!

Дівчина обвела поглядом подвір'я дитинця. Але крім гриднів, що охороняли ворота, не було видно нікого. Церква, яка милувала душу якраз навпроти вікна дівчини, величаво тягнулася в небо золотими банями. Гремислава глянула на садиби бояр.

— Здається, всі ще сплять. От і добре, ніхто мене не побачить.

Княжна зіскочила вниз і побігла мощеним дерев'яним двором, радіючи своїй витівці.

Не спалося того ранку і князю Ингвареві Ярославичу. Він пробудився ще задовго до світанку — тяжкі думи огортали його. Вони не давали спокою ні вдень ні вночі. Чвари між князями посилювалися. Кожен хотів посісти престол великокняжий у стольному граді Києві. Кожен вважав себе не гіршим від сусіда, і гординя не дозволяла визнати зверхність іншого князя-сородича. Можливо, так і було — всі були рівні в тому, що не мали сили й розуму стільки, щоб об'єднати руські землі, зібрати в один кулак. Колишня могутня держава розсипалась, як грудка землі між розслаблені пальці.

Чи спадало таке на думку іншим князям, Ингвар не знав. Та й сам він, Господи прости, не без гріха... Престольний город снівся, вабив, мов зірка, мрія про нього зігрівала серце. Але князь розумів: часи не найкращі. Тепер таке настало, що не знаєш, звідки гостей, а звідки ворогів сподіватися.

А бояри?.. У них одне в голові: як із казни побільше хапнути. І тільки відчують слабину княжої влади — так і копірсають, так і підбираються до чужого добра. Буває, так обкрутять, що й дітися нікуди. Ото воно й є — найбільша пошесть — підступи бояр...

— Інгваре! Ти вже не спиш? — останнє слово розтягнулось широким позіханням княгині Болеслави, що й собі прокинулася.

Жінка підвелася і підійшла до вікна, звичним рухом штовхнула віконниці. Тієї ж миті кімнату заповнило сонячне світло.

— Єзус Марія! — сплеснула руками Болеслава.

— Що там сталося? — запитав роздратовано князь.

— Йди, княже, помилуйся своєю дочкою, — відповіла невдоволено.

— Та що там таке?! — з притиском перепитав князь-батько.

— Що таке? З ніг на голову світ перевертається — от що таке. Де це бачено, щоб княжна світанками бігала в самій сорочці по замковому подвір'ю?! — вигукнула Болеслава, швидко запинаючи волосся.

— Болеславо, вгамуйся. Вона ще дитина...

— Дитина?! Та їй добрих тринадцять літ виповнилося! — не вгавала княгиня.

— І що тих літ? — не поступався Інгвар.

Він швидко підвівся з постелі. Настільки швидко, наскільки дозволяла йому поранена спина. Князь ще й зараз добрий воїн, але все-таки молодецька неповага до свого здо-

ров'я щоразу сильніше нагадувала про себе. Безкінечні походи виснажували тіло, і не було часу зважати на холодну мокру землю, на пронизливий вітер, який дошкуляв ночами.

Та й хіба взимку ніжив своє тіло біля печі?.. Несло його засніженим лісом на цілий день на лови.

Раптом погляд його зустрівся з поглядом жони.

— Інгваре! Чи взаправду князь Лешко Білий хоче посватати нашу Гремиславу?

— Була така балачка.

— Кращого зятя, звичайно, і не знайдеш, — розмірковувала княгиня. — Тільки жаль мені відпускати дочку так далеко.

— Якби моя воля — віддав би краще княжну до Чернігова. Від того шлюбу була б більша користь. Та й хто знає, як воно повернеться, — загадково сказав Інгвар. А потім, наче опам'ятавшись, продовжив. — Така вже доля жінки — йти за мужем своїм. Зрештою, чого тобі жаліти, ляхи ж — батьківщина твоя кривна!

Інгвар уважно спостерігав за жоною. Він знав, що ляхиня його, хоча вже більше половини свого віку, будучи з ним у шлюбі, прожила на Русі, але думки її звернені на користь

Польщі. Вона ніколи не забувала, що «єстем полька».

Уже немолоде обличчя Болеслави й досі привабливе. Нижня губа помітно повніша і трохи викочується назовні, надаючи жінці особливої грайливості. Весь час здавалося, що вона гнівається, але очі... очі, навпаки, лагідно й смиренно світилися.

Її єдина донька виросла і, мов пташечка, тусить вилетіти з гніздечка. Тільки б їй добре було під орлиним крилом краківського князя. Іншого вирішення долі своєї улюблениці мати навіть не припускала. І хоча Інгвар вагався — вона думала, що вдасться переконати мужа. Інша річ Гремислава — в неї непростий норів. Аякже, Інгвар дочку розпестив: то в похід, то на лови, на коні гарцює як дружинник — в усьому потурає їй, нічого не боронить.

— А Гремислава знає? — стурбовано спитала княгиня.

— Ще ні, — спокійно відповів князь.

— Давно треба було сказати, — не вгавала Болеслава. — Матка Боска! Тільки б норів свій не показала...

Інгвара вже починала дратувати ця розмова. Жінки все люблять ускладнювати, пере-

кручувати і без міри надокучати. І треба ж із самого ранку проблемами голову забивати.

Князь зробив вигляд, що дуже поспішає у справах і швидко вийшов із грідниці. Він не любив слухати докорів жони щодо виховання Гремислави, бо й сам розумів, що багато їй дозволяє. Любов до доньки робила його слабким. Князь не міг опиратися її проханням і завжди поступався перед нором дівчини. Він потайки і сам собі дорікав, але слухати зауваження жони не хотів. Інколи виправдовував свою поблажливість, але частіше просто відмовчувався, або виходив, щоб уникнути сварки. Муж має бути мудрішим, а тим паче, коли цей муж — князь. Інакше Інгвар поводив себе з боярами та черню. Тут він був твердим та рішучим, і ніхто не мав права перечити княжому слову. І чим м'якшим він був із рідними, тим суворішим із підданими. Це, мабуть, створювало рівновагу у його непростому характері.

В тому, що Гремислава росла розкутою, сміливою, вільдумною, батько не вбачав нічого поганого. Адже саме такі якості формують сильний характер. Крім того, княжна гостро сприймала несправедливість та лицемірство, а ці властивості шляхетної людини необхідні

княжій особі. Те, що вона жінка, Ингвар згадував в останню чергу, бо в нелегкий час міжусобиць, у будь-який момент княгиня могла залишитися без мужа та вимушено перебрати на себе його обов'язки, щоб врятувати сім'ю, а не стати заручницею ситуації.

II

Туман сповив замок краківського князя Лешка Білого. Повітря важке й мутне, так само, як у голові молодого лицаря — важко, мутно і нудотно.

Учора йому хотілося побавитися на ловах. Але зранку було не до того, тому що майже цілу ніч чаркував гостей, а вони його. Так що зараз добре було усім. Кості млоїло і не можна було продерти очей, бо гамір стих лише під ранок. Поснули хто де і просто в одязі. Зрештою, в цьому була вигода — не треба зараз одягатися.

На столі так ніхто й не прибирав. Запах стояв паскудний. Залишки їжі валялись під столом, напої розхлюпані по усій залі.

Лешко кинув байдужий погляд на всю ту картину й широко позіхнув.

Не дуже чепурна жінка піднялася з лавиці, налила в келих вина і подала князю. Він жа-

дібно пив, а жінка в той час безсоромно всілася йому на коліна й схилила голову на плече.

— Не чіпляйся, Гальшко. Йшла б краще причепурилась, не хочу я тебе такою бачити: обличчя зім'яте, волосся розтріпане, на сукні плями з вина.

— У-у-у... — простогнала Гальшка. — Не проганяй мене, лицарю. Мені так добре біля тебе.

— Йди, йди, — не зовсім гречно зіпхнув князь жінку зі своїх колін. — Не до тебе зараз — голова розколюється. Здається, я трохи перебрав учора. І лови під три чорти пішли. А все через мого братика Конрада — закортіло мене перепити, ніби не знає, хто в родині старший.

Лешко бурмотів і бурмотів, але не було кому слухати його невдоволення. Гальшка посунула на поварню: може, вмиться, а може, знайти зручніше місце, щоб додивитися свої непристойні сни. Решта товариства лежала й далі нерухомо, як по скінченню битви в чистому полі.

Князь поглянув довкіл себе, скривився, побачивши лише обм'яклі безвольні тіла, і так йому закортіло збудити усіх і змусити поїхати на лови, що він закричав.

Але тільки дехто поворушився, щоб зручніше вмотитися і знову заснути.

— П'янь! — обурено ще раз крикнув князь. — Якби зараз під стіни Вавеля ворог підійшов — не було б кому й захищатися. Ні! Треба припиняти ці гульки і братися за розум.

Лешко ходив по залі, розминаючи заспане тіло і ледве стримувався, щоб не копнути якого п'яного гостя.

Він вийшов на вулицю і зразу втонув у ранішній прохолоді.

— Туман ляже на землю — буде гарний день, — почув Лешко голос свого брата за спиною і обернувся.

Перед ним стояв середнього зросту, худорлявий, більше схожий на отрока, ніж на князя, Конрад.

«Ще зовсім молодий, неперений, — з батьківською турботою подумав Лешко. — Який із нього князь? А мене слухати не хоче — комизиться. Хіба ж я ворог рідному братові».

— Ти чого зірвався так рано? — спитав Конрад. — Все одно туман, на лови нема чого й збиратись.

— Ти ж казав, що буде гарний день, — посміхнувся Лешко.

— То ще коли він буде... — махнув рукою молодший брат.

— Так би й казав, що нема здоров'я після моєї гостини.

— Любиш ти чванитись багатством, — ображено скривився Конрад. — А не думаєш, що мені пече батьківська несправедливість. Чим я гірший від тебе? Тільки тим, що не народився першим. А що мені в спадок лишилось: Мазовія й Куявія, а ти князь Кракова, Сандомира, Середза, Ленчиці, Поможа. Відчуваєш різницю!?

Лешко здивовано подивився на брата.

— Ти зі мною ще так не говорив. Чи не заїжджав, бува, перед прибуттям у Краків до Генріха Бородатого в Сілезію?

Конрад ковзнув очима по Лешкові й лукаво посміхнувся.

— Не тобі мені вказувати, куди їздити і в кого бувати. Я сам собі пан.

Лешко зі співчуттям похитав головою.

— Дуже необережно поводишся, княже. Гляди й зовсім безземельним лишишся.

— Ти мені погрожуєш? — спитав Конрад, сипнувши злими іскрами з очей.

Дух непорозуміння штовхав братів на породження гніву. Було видно через погляд Конрада клекотіння злості в його душі.

А Лешко, хоч і поблажливо поставився до його гострих слів, але також ледве стримувався. Він зрадів, побачивши свого радника і друга графа Збишка, який також нарешті розчувався і прямував на голоси.

— О це так гулянка, мій пане! — вигукнув він, розмахуючи руками. — Всі сплять, як зарізані.

— І чого ти тішишся? — дорікнув Лешко. — Не доведи Господи ворога, то не було б кому й меча підняти. Харцизяки чортові! Зараз усіх побудити і на лови збиратися.

— Мій пане...

— Перечити надумав князеві, бісова душе! — не вгавав Лешко, роздратований бра-том.

Збишко зрозумів, що потрапив під гарячу руку і більше не озивався, а бігцем рушив до замку виконувати наказ князя. За довгі роки, проведенні поряд, граф добре знав його норів. В доброму гуморі князь — він йому друг і порадник, а коли роздратований, то краще бути подалі. Що поробиш — «князь закони пише».

Що лови таки відбудуться, граф не сумнівався. Лешко словом княжим просто так не кидається. Тяжкі будуть лови після нічної забави, але будуть...